

TITO ÉS A FORRADALOM JUGOSZLÁVIÁBAN ÉS VAJDASÁGBAN*

Tito elvtárs negyven éves pártvezetői munkásságának valódi jelentőségét csak akkor lehet méltányolni és megérteni, ha áttekintjük ennek az időszaknak, hazánk forradalmi harcának összes eredményét. Az elmúlt négy évtized nemcsak egy forradalmi munkáspárt fejlődését megítélő értékelés szempontjából jelentős, amely az idő alatt nehéz, de dicsőséges utat tett meg a harcban, az önfejlesztésben és az eszmei érésben. A heves harcok tüzeiben edződtek és érlelődtek káderei, hogy a második világháború történelmi eseményeiben, forradalmunkban és az öngazgatású szocialista társadalmunk építésében vállalják döntő szerepüket. Ez tulajdonképpen egyben Jugoszlávia negyven éves történelme is egy folyamatban, melyben hazánk nemzetei és nemzetiségei jelentős és viharos eseményeken mentek keresztül, válságokat, megrázkódtatásokat éltek át. A munkásmozgalom érettségének, erejének valamint avantgardjának, a JKP-nak köszönve sikerült kiharcolniuk szabadságukat és függetlenségüket; sikerült nemzeti egyenjogúság alapján gyökeres gazdasági és társadalmi változásokat véghez vinni, megteremteni a megbonthatatlan testvériség-egységet, Jugoszlávia nemzeteinek és nemzetiségeinek egyenjogú közösségét.

Abban a viharos és történelmileg válságos időszakban a munkásosztály, Jugoszlávia nemzetei és nemzetiségei — Tito alkotó eszméitől és hősi tetteitől vezérelve — egyszer s mindenkorra leszámoltak a múlt maradványaival, a visszamaradt igazságtalan szociális viszonyokkal, a nemzeti elnyomatással, az összes idegen hódítókkal és árulókkal — saját kezükbe véve sorsukat, az élet és munkafeltételek fölé kerekedve hazájukat önálló, testvéri közösségként építették fel. A negyven éves forradalmunk Tito vezetése alatt Jugoszlávia nemzetei és nemzetiségei közös

* A Savremenost májusi rendkívüli számából átvett cikk.

történelmének legdicsebb szakasza, hazánk munkásosztályának legmeszszebbmenőbb alkotókésztsége, a városok és falvak dolgozóinak szövetsége alapjaiban megváltoztatta az életmódot, a munkakultúrát és az emberi viszonyokat.

Az áldozatkész harcnak, az odaadó, önfeláldozó és az alkotó eszmei-politikai munkának abban a korszakában a Kommunista Szövetség —, a forradalmi harc titói stratégiai-politikai koncepció alapján eltávolodva minden korábbi sablontól, számos dogmatikus felfogástól, az illegálitásban működő, akcióképtelen pártból, fokozatosan a forradalmi aktivitású, egységes eszmei-politikai élcsapattá alakult át. Alkalmos erővé, hogy a munkásosztály közvetlen és történelmi érdekeinek megfelelően mozgósítsa, megszervezze és aktivizálja a legszélesebb dolgozó rétegeket, hogy a forradalom önálló, öntevékeny tényezőjévé formálja. A Kommunista Szövetség és Tito elvtárs vezetésével a forradalmi tömegek a második világháború előtti években erős támaszul szolgáltak a demokratikus és antifasiszta mozgalomnak; a népfelszabadító háborúban és a szocialista forradalomban a fő, legyőzhetetlen, s apadhatatlan emberi, katonai, politikai energia forrás volt; a rombadöntött ország újjáépítésében, a szocializmus kiépítésében, ma pedig az új feltételek között, új módon, új formában, új tartalommal az öngazgatás és az egész társadalmi reprodukcióban a legnagyobb erő.

Tito elvtársnak ez a víziója, melyet a történelem elismerésben részécsített, megváltoztatta és átalakította a dolgozó nép öntudatát, történelmi jelentőségű szerepének köszönve acélosodott és kovácsolódott a testvériség-egység, az öngazgatás, az el nem kötelezettség pedig bel- és külpolitikánk alkotó része, s emellett a világon a demokráciáért, békéért és a szocializmusért folytatott harcban a sokoldalú társadalmi haladás záloga, tartós irányvonala.

A társadalmi fejlődésünkben elért eredményeknek köszönve Jugoszlávia nagy tekintélyre tett szert az egész világon a nemzetközi viszonyok terén, a békéért, az aktív koegzisztenciáért, az el nem kötelezettségért és a demokratikus fejlődésért folyó harcban, mert ez korunk realitása, ez törekvéseink lényege, politikai magatartásunk tartalma és mind ennek sajátos jelleget kölcsönöz az új alkotmány, valamint a JKSZ X. kongresszusa határozatainak következetes megvalósításáért vívott küzdelmünk. Mindaz, amit az utóbbi negyven évben elértünk és megvalósítottunk, a forradalmi fejlődésünk egész irányvonala és tartalma, melynek köszönhetően Jugoszlávia a világ elismerését vívta ki, Tito három nagy kezdeményezéséből született:

az első, a Jugoszláv munkásosztály forradalmi pártjáért való kitartó harc, vagyis Titónak az az akciója, hogy a Kommunista Szövetséget

megmentse a széthullástól és feloszlástól, amelyről a Kommunista Internacionálé már meghozta az elvi határozatot;

a második, a Kommunista Szövetség egységességéért folytatott kompromisszummentes harc, amely még 1927-ben és 1928-ban a zágrábi párt-szervezetben elkezdődött. Tito sikeres küzdelme, hogy a pártot megmentse a frakciós összetűzésektől, megszabadítsa a frakciós opportunistáktól, valamint, hogy szervezett harcos, elvszerű, forradalmi akcióba egyesítse az osztályellenség ellen;

a harmadik, Tito elvtárs és legközelebbi munkatársainak az az elméleti és gyakorlati-politikai törekvése, hogy a hazánkban olyan új forradalmi stratégiát dolgozzanak ki, amely megfelel Jugoszlávia dolgozó népe és politikai erőviszonyai sajátos osztály-, gazdasági-, politikai- és kulturális helyzetének.

Erre alapozva alkotta meg stratégiáját Tito elvtárs a modern munkásmozgalomnak valamint az elnyomott jugoszláv nép és hazánk parasztságának nemzeti-felszabadító törekvéseinek egyesítésével a kapitalista kizsákmányolás alól felszabadulás és a saját politikai emancipáció megteremtése érdekében. Így megfelelő módon az addigi szektás-dogmatikus tévedések negációjával, a kicsinyes, terméketlen praktícizmus túlhaladásával megszűnt a párt magabazárkózottsága, politikai elvakultsága, az akkori társadalmi valóságtól való elszigeteltsége. Ezzel a Párt szétzúzta a mesterkelt legalitás abroncsát, lényegében szakított az illegális pártok tevékenységéről vallott sztálinista-bürokratikus direktívákkal, és a forradalmi harc igaz mezején tört fel, melyek a lehető legnagyobb mértékben fejezték ki a munkástömegek vitális érdekeit.

A forradalmi harc új, titói stratégiai-taktikai koncepciója —, amely a Kommunista Szövetség irányvonalaival szerint a szociális-osztályjellegű és a nemzeti-felszabadító mozgalmakat eszmeileg és tevékenységükben a nemzetek és nemzetiségek egységes forradalmi-demokratikus harcába egyesíti — döntő jelentőségű volt egész országunkra, a tartományokra, minden egyes nemzetre nézve, de egészében véve mindenkire. Vajdaságban, ahol a pauperizált parasztság évtizedeken keresztül nehéz harcokat vívott a feudalizmussal, a kapitalista uzsorával, a jogaitól megfosztott nemzetek és nemzetiségek pedig a nemzeti és szociális függetlenség megvalósítására törekedtek, a Kommunista Szövetség forradalmi harcának titói stratégiája nagy fordulatot hozott a politikai viszonyokban és magatartásban. Habár Vajdaságban a munkásosztály és más kizsákmányolt rétegek mögött sokéves történelmi harc állt, mégis ennek az új, stratégiai-taktikai koncepciónak életbe lépéséig, a jugoszláv Kommunista Szövetségnek — hosszú éves fennállása alatt és minden áldozatainak ellenére — nem sikerült a széles társadalmi alapokon tartósan és különböző formában kapcsolatot fenntartani a szociális és nemzeti jogaitól meg-

fosztott városi és falusi munkástömegekkel. Politikai mozgalomként nem tudott gyökeret verni soraikban, nem sikerült a tömegeket tartós és szisztematikus forradalmi akcióba bevonni.

A Tito által kijelölt úton a tömegekben döntő eszmei-politikai differenciálódásra került sor, amely a királyi rendszertől való elszakadásukat és azoknak az illúzióknak az elhagyását jelenti, hogy a polgári politikai pártok programjai által megoldhatják a fő társadalmi problémákat, amelyek a dolgozó tömegekre neheztedek. A forradalmi-demokratikus mozgalom melynek élén a Kommunista Szövetség állt, rövid idő alatt, — mindössze két év kellett hozzá — olyan politikai tényezővé vált, amely képes volt maga köré gyűjteni és akcióba vezetni a városok és falvak népeinek tömegét, hogy sikeresen küzdjenek az uralkodó rezsimmel, hogy saját céljaikért harcoljanak. Ez a mozgalom felölelte a társadalmi élet minden területét — a szociális viszonyokat, a kultúrát, a sportot és a publicisztikát is. Az ifjúság és a haladó értelmiség elfogadta ezt a mozgalmat, melynek gerincét a munkásosztállyal együtt a nemzetek és nemzetiségek parasztsága képezte. Ebben a folyamatban dolgozza ki a Kommunista Szövetség Vajdaság autonómiájának koncepcióját, mint társadalmi-politikai megoldást a tartományunk számos szociális és nemzeti ellentmondására, és mint az itt élő forradalmi erők egyesítésének politikai formáját a JKP harcának egységes kurzusa alapján.

Az ilyen mozgalomért és annak céljaiért harcolva maga a vajdasági Kommunista Szövetség is átalakult. Új erőre kapott, felújította, és tömegesítette szervezeteit, értékes harci tapasztalatokat szerzett és bővítette eszmei-politikai hatását a társadalomban. A vajdasági Kommunista Ifjúsági Szervezet tömegesedett, erős támasza lett a pártnak a széles fronton folytatott harcban. A frakciózás, az opportunizmus, de mindezekelőtt a korábban hangját erősen hallató szociáldemokratizmus a politikai aktivitás perifériájára szorult és mint a burzsoá ideológia kísértői hullottak szét. A szociális és nemzeti függetlenségért folytatott harc elgyedett és szorosan összefonódott a fellépő faszizmus elleni, a háborús veszély és a nacionalizmus fellobbantása által a tömegek közti viszálykeltés elleni, tehát a tömegek demokratikus törekvéseitől való eltávolítási próbálkozások elleni harccal.

Rendkívüli jelentősége volt „a Jugoszláv népek nemzeti egyenjogúságáért vívott harcnak, s ezzel együtt az elnyomott vajdasági népek nemzeti függetlenségéért folytatott kitartó és fáradhatatlan harcnak, a hegemónia, a szerb és horvát imperializmus, a magyar revizionizmus és a német imperialista nemzetiszocializmus elleni harcnak” — ahogyan ezt a titói forradalmi kurzus megvalósításáról 1940 szeptemberében Vajdaságban megtartott JKP hatodik értekezletének határozatában megfogalmazták, mert reális távlatokat nyitott a nemzetek és nemzetiségek előtt,

mivel csak a harc győztes kimenetele után élhetnek egyenjogú és szabad közösségben, az autonóm Vajdaságban.

A fasiszták rablótámadása nagy emberi és anyagi áldozatokat követelt népeinktől. A megszállás pedig a legnehezebb gazdasági és nemzeti rab-ságba döntötte hazánkat. Vajdaságot három részre osztották fel, két fa-siszta és egy fasiszta-quislingista ország között. A fasisztáknak azonban a megszállással nem sikerült a Kommunista Szövetség és a tömegek forradalmi demokratikus mozgalmát megtörniök. Ellenkezésképp, az árulás és a polgári struktúra széthullásának idején és amikor a polgári erők nem voltak képesek vezetni a harcot a nemzeti felszabadításért, a Kom-munista Szövetség és az általa vezetett, jól megszervezett Népfront volt az egyedüli reális erő a felszabadító háború megszervezésére, vezetésére, a győzelem kivívására. Azokban a sorsdöntő napokban a Kommunista Szövetség élén Tito elvtárs merész és politikailag fejlett programmal szólította fegyveres harcba nemzetünket és nemzetiségeinket a fasiszta megszállók és hazaárulók ellen. A titói koncepcióban a nemzeti szabad-ságért vívott harcot szükségszerűen össze kellett kapcsolni a tömegek szociális függetlenségi harcával, a nemzetiségek egyenjogúságának meg-teremtésével. Éppen ezért a felszabadító háborúnak a kezdetektől fogva kifejezett forradalmi jellege volt, és társadalmilag lényegében szocialista forradalom.

Annak ellenére, hogy a nemzetiségek egy része — a korábbi egyen-lőtlen helyzetük miatt — a megszállást nemzeti felszabadításként fogta fel, a kommunisták és más vajdasági patrióta erők Tito elvtárs és a Kommunista Szövetség felhívására mégis tömegesen léptek harcba. Bá-nátban, Bácskában és Szerémségben tizenöt partizánosztog valamint szá-mos katonai csoport nagy veszteségeket okozott az ellenségnek. Az egész Kommunista Szövetség és a SKOJ mozgósítva volt a fegyveres, a szer-vezési és politikai harcokban is. A legérzékenyebb helyen támadták az ellenséget — emberi erő megsemmisítése mellett, megsemmisítették éle-lemforrásukat, a közlekedést ill. az utánpótlási lehetőséget is. Ez a harc — a felszabadító háborúban a párt politikája által kitűzött általános célok mellett — megakadályozta, hogy Vajdaság a fasiszmus gazdasági bázisa legyen, és nagy termelői képességével harci erejét fokozza.

Katonai és politikai harc folyt mindenhol és minden lehető formában: falvakban és városokban, börtönökben és táborokban egyaránt. Így ke-rült sor Vajdaságban a patrióta erők egyesülésére is, és katonai néphatalmi szervek és a tömeges politikai szervezetek lettek az uralkodó erők a tartományban. A vajdasági brigádok és hadosztályok, a XII. vajdasági hadtest és később a harmadik hadsereg dicsőséges harcot vívott Bosz-niában, Crna Gorában, Szerbiában, Horvátországban és Szlovéniában. Az ilyen egységes harcra a megszállók azzal válaszoltak, hogy a fegy-

vertelen néppel szemben iszonyú terrort vezettek be, megkezdődtek az üldözések, tömegeket hurcoltak koncentrációs táborba. Horthy hóhérai fokozott kegyetlenséggel számoltak le a magyar kommunistákkal, nagy károkat okozva ezzel a magyar nemzetiség körében a felszabadító háború fejlődésének, és a káderek szempontjából Pártunk és az NFSZH szempontjából is nagy veszteségeket okoztak, amit csak jóval később pótolhattunk.

Az egész jugoszláv népfelszabadító háború történelmében a vajdasági népfelszabadító háborúnak sajátos jelentősége van. Nemcsak azért, mert elválaszthatatlan része volt, hanem azért is, mert a sok szempontból specifikus Vajdaság területe, ebből következően ma is időszerű, sajátos tapasztalatokat szereztünk a párt és Tito elvtárs általános politikai irányvonalának érvényrejuttatásában.

A vajdasági harcosoknak a forradalomban, a harcokban tett nagy erőfeszítését értékelve Tito elvtárs még 1943-ban azt mondta: „Európában azt hiszik, hogy mozgalmunkat és katonaságunkat a hegyeink születték. Legmeggyőzőbben ezt Szerémség cáfolja. A nép nemzeti és politikai öntudata, harci kedve és forradalmi pártja, amely képes harcba vinni és vezetni a népet, ez a legfontosabb, legszükségesebb a felkeléshez, a földrajzi föltételek pedig csak többé-kevésbé könnyíthetik a felkelést, és befolyásolhatják a felkelő hadak taktikáját” A háború után, Tito elvtárs ehhez a vajdasági harcok értékeléséhez hozzáteszi még azt a következtetést is, hogy „a felkelés itt még az igen nehéz feltételek között is kibontakozhatott, mert akik puskával a kezükben mentek a harcba a megszállók ellen, azok maguk mögött tudták az egész népet, amely egységes volt s az ország felszabadítására való törekvésben, a megszállók és az árulók elleni harcban.”

A teljes tüzeben lángoló felszabadító háború ilyen feltételei között, valamint a tartomány nemzeti és nemzetiségi többségének a népfelszabadító háború céljai köré való egyesítésekor 1943-ban sor kerül — az új néphatalmi szervek fejlett rendszerében, melyek még 1942-ben tartalmas tevékenységet fejtettek ki — Vajdaság társadalmi-politikai autonómiáját jelző elemek alakítására. Az autonómia a benne élő nemzetek és nemzetiségek érdekeinek, valamint a forradalom alapján az új demokratikus szövetségi Jugoszláviában élő többi nemzethez való tartozásuk megnyilvánulása. Ezzel gyakorlatilag megvalósult a forradalomban a Kommunista Szövetség korábban megfogalmazott koncepciója Vajdaság autonómiájáról.

A népfelszabadító háború általános céljai mellett megvalósultak Vajdaságban és Jugoszláviában a politikai, a demokratikus, a nemzeti és szociális jellegű célkitűzések is, a nemzetek és nemzetiségek távlataihoz. Mert csak így lehetett a nemzetek és nemzetiségek szélesebb és erősebb

egységét megteremteni, és ezzel együtt megvetni a felkelés biztos alapját is. Ez volt a lényegbevágó kérdések egyike, amely 1941-ben a vajdasági pártszervezet és vezetősége előtt felvetődött.

Ezek a forradalom történelmi jelentőségű, nagy eredményei ma a szocialista öngazgatásban nyilvánulnak meg, mely a társadalmi viszonyok lényege. Mindez Tito elvtárs vezetésével a Kommunista Szövetség műve, a nemzetek és nemzetiségek dolgozó tömegeinek műve, a nagy győzelem ez, amit magunk, Tito elvtárs vezetésével értünk el, az ő alkotó eszméitől és személyes példájától vezérelve. A forradalom átformálta az országot és a benne uralkodó viszonyokat, új feltételeket építve a további sokoldalú fejlődéshez, a dolgozó nép legszélesebb rétegeinek kezdeményezésének és alkotó készségének érvényesüléséhez. Jugoszlávia nemzetei és nemzetiségei a forradalom által testvéri, egyenjogú szocialista, öngazgatású közösségbe egyesültek. Az öngazgatási, anyagi és társadalmi fejlődésünkben tett minden lépés közösségünk egységének megszilárdítása és elmélyítése védelmi erejének, demokratikusságának, s világban való progresszív hatásának növekedése, és objektívan az is kell, hogy legyen. Ezek az alapelvek, melyeket a Kommunista Szövetség Tito elvtárs vezetése alatt képvisel és zászlajára tűzött a fejlődés során.

Fordította *Kovács Nándor*